

NOGMAALS DE SHORTLIPTANDEN

Het naar aanleiding van de toepassing van z.g. shortliptanden geïntroduceerde geval uit de praktijk, met aan het slot een min of meer uitgelokte oordeelsvorming door de lezer, heeft enige reacties opgeleverd. Ik ben de brieveschrijvers erkentelijk voor de genomen moeite om hun mening op schrift te stellen. Bovendien heeft coll. DEENIK in het vorige nummer uitvoerig vorm gegeven aan zijn opvattingen inzake de esthetiek van tandkeuze en opstelling van het gebitsfront.

Alvorens op een en ander nader in te gaan lijkt het mij terwille van een meer volledige informatie niet van belang ontbloeit verslag te doen aangaande de uitkomst van het (uiteraard summier) opinie-onderzoek onder de toenmalige klinische studenten aan wier oordeel het geval in vivo en onder volledige mededeling van de zienswijze van de patiënte, kon worden voorgelegd. Een twaalfstal studenten maakte van de gelegenheid gebruik om anoniem zijn visie door beantwoording van de gestelde vragen kenbaar te maken.

Deze enquête is van te meer belang omdat vrijwel alle brieveschrijvers en ook coll. DEENIK niet ten onrechte voorbehoud hebben gemaakt vanwege de aanvechtbaarheid van fotomateriaal als zuivere weergave van de in werkelijkheid veelal subtiele nuanceringen die op een foto vaak niet voldoende tot hun recht komen.

De studenten hebben hun indrukken rechtstreeks kunnen ontlenen aan het uiterlijk van de patiënte zoals dit door de beide afzonderlijke protheses werd bepaald.

Welnu, hoe hebben zij geoordeeld over het resultaat? Tien van de twaalf studenten, die de moeite hebben genomen om hun mening te kennen te geven, onderkenden de door de tandarts vervaardigde prothese (waarmede de patiënte dus ingenomen was) op het oog, dus zonder meting, als fysiologisch te hoog. Vier van hen kwalificeerden dit als „veel” te hoog, één als „storend”. Eén van dezen lichtte zijn oordeel aldus toe dat patiënte een „uitgestreken” gezicht vertoonde; weer een ander sprak van een „gespannen” uiterlijk, een derde wees op de consequentie dat zij als gevolg van de onfysiologische beethoogte de lippen niet gesloten kon houden.

Voorts constateerden twee een naar esthetische maatstaf te laag incisaal niveau. Er bleven twee antwoorden over van studenten, die zich uit een oogpunt van fysionomische rehabilitatie met de constructie van de prothese konden verenigen. Een van de eerder genoemde groep gaf desondanks als zijn mening de te grote beethoogte wel „aardig” te vinden, terwijl een ander als zijn oordeel te kennen gaf dat de patiënte vroeger vermoedelijk veel van haar boventanden had laten zien en het derhalve niet „oirbaar” was deze toestand op te heffen.

Voor wat betreft de lipvulling werd deze door een student als „te gering”

gekwalificeerd. Een andere daarentegen noemde deze weer „juist”, terwijl een derde door het aspect van de prothese „aangenaam getroffen” werd.

Vraagt men nu naar het oordeel der studenten over het in het tandheelkundig instituut vervaardigde kunstgebit, dan kan dit als volgt worden weergegeven.

Van vier varieerde de esthetische kwalificatie van „redelijk” via „goed” naar „mooi”. Een ander vond de prothese en face kortweg „lelijk”. Twee stootten zich voorts aan een volgens hun oordeel te grote lipvulling, twee anderen aan de diastemen. Eén student veroordeelde opstelling en tandtype als te „mannelijk”. De tint van de verwerkte tanden achtten vier te donker, een ander echter in harmonie met de complexie van de draagster.

Op de gestelde vraag of patiënte er met de prothese van de tandarts al dan niet op was vooruit gegaan, antwoordden drie bevestigend en negen ontkenkend, al vond een van de laatsten dat de instituutsprothese ook niet als „ideaal” kon worden beschouwd. Weer een ander verklaarde beide protheses voor „fout”.

In antwoord op de vraag naar de juistheid van patiënte's visie op de beide protheses werd deze door drie studenten ontkennend beantwoord, vijf anderen namen het voor haar op terwijl twee meenden te moeten volstaan met een verwijzing naar het adagium dat over de smaak niet valt te twisten. Weer twee bepaalden zich tot de constatering dat prothesedraagsters nu eenmaal graag mooie, veel en witte tanden willen laten zien.

Wanneer met het vorenstaande het resultaat der enquête tot in details is weergegeven, dan geschiedt zulks om duidelijk te doen uitkomen tot welke diversiteit van meningen het esthetisch effect aanleiding geeft.

En nu wat mijn brieven schrijvers als hun oordeel hebben kenbaar gemaakt, onder het in de aanvang reeds genoemde voorbehoud voor wat betreft de esthetische betrouwbaarheidswaarde van foto's voor dit doel.

Eenzijds menen een drietal collega's hun oordeel ten gunste van de prothese van het T.I. te moeten uitspreken. Twee van hen hadden zelfs een enquête georganiseerd onder huisgenoten en kennissen, welke tot deze uitkomst had geleid. Een derde correspondent beschouwde deze als „beslist beter” dan het door de collega vervaardigde kunstgebit. Een vierde achtte onder het nodige voorbehoud de T.I. prothese en face in het voordeel.

In de aan hun uitspraak vastgeknoopte algemene beschouwing zagen twee van de brieven schrijvers in het geval een bevestiging van de moeilijkheid waarin de practicus met betrekking tot het esthetische effect van een prothese verwickeld kan geraken op grond van uiteenlopend oordeel over het bereikte cosmetische resultaat. Zij zagen in de geschetste controversen zoals die zich in het T.I. had voorgedaan, een weerspiegeling van de eigen ervaring, waardoor zij persoonlijke teleurstellingen in dit algemene licht beter konden aanvaarden.

Het verst in een algemeen oordeel ging een andere brieven schrijver die als stelregel propageert dat wij er ons voor moeten hoeden onze esthetische normen aan de patiënt op te dringen en tot taak hebben ons oordeel aan dat van de patiënt ondergeschikt te maken voor zover dit niet met functionele principes in botsing komt. Hij plaatst zich in de praktijk op het standpunt „dat de patiënt steeds ge-

lijk heeft" en derhalve in het ter discussie gestelde geval eveneens. Hij acht dit zo vanzelf sprekend, dat de kwestie eigenlijk geen reactie behoefde!

Het wil mij in alle oprechtheid voorkomen dat bij een dusdanige zienswijze aan elke vooruitgang in de esthetische verzorging van de tandeloze de pas wordt afgesneden. Wanneer de schrijver het aldus stelt, kent hij aan het op geen enkel fundament berustende oordeel van elke patiënt een waarde toe die het uit prothetisch oogpunt niet toekomt noch kan toekomen. Wanneer in de loop der laatste jaren van een vooruitgang in de camouflage der gebitsverminking mag worden gesproken, dan is dit zuiver een gevolg van de erkenning van zekere wetmatigheden waaraan algemene geldigheid mag worden toegekend bij het zoeken naar een tevredenstellende oplossing voor elk afzonderlijk geval.

Waarop berusten deze algemene regels? Op gevaar af in herhaling te vervallen van het daarover gezegde in vroegere beschouwingen, waag ik het ter wille van het algemene probleem, waarom het ook in het onderhavige geval gaat, het volgende als leidraad te recapitulieren.

Tandeloosheid is een ernstige gelaatsverminking die zo goed mogelijk aan het oog moet worden onttrokken. Dit betekent het vervaardigen van een prothese waarvan de camouflage zodanig dient te worden uitgevoerd dat in het gewone intermenselijke verkeer de gedachte aan een kunstgebit bij de beschouwer niet opkomt. Huiselijk gezegd dat deze er geen erg in heeft dat de persoon in kwestie een kunstgebit draagt. Dit impliceert een keuze van tandvorm en kleur, zomede een opstelling die in harmonie is met de gehele uiterlijke persoonlijkheid d.w.z. zijn leeftijdstype, complexie, uiterlijke verzorgdheid en zichtbare verouderingsverschijnselen. Daarmede geen rekening te houden uit deferentie voor de op kwasi-verjonging gefundeerde verwachting en het oordeel van de patiënt, betekent niet minder dan het scheppen van een disharmonie.

Nu ben ik mij er volkomen van bewust dat tandeloosheid door de veelvuldigheid dezer gebitsverminking niet als zodanig wordt gevoeld of beleefd en het publiek in de veronderstelling verkeert dat een kunstgebit een adequaat of zelfs beter substituut is voor het natuurlijke kauworgaan. Voorts dat het kunstgebit wordt aangegrepen als sier- en versieringsobject (gouden kronen!) dat tot een in het oog lopende verbetering en verfraaiing van het uiterlijk kan bijdragen gelijk zulks met de kleding het geval is. Ten slotte wordt van het kunstgebit verwacht of verlangd dat het in staat stelt tot verjeugdiging van het uiterlijk. Tegenover al deze traditionele opvattingen zij vastgesteld dat zij noch op enige kritische overweging noch op gefundeerd esthetisch inzicht berusten.

Het is ver van mij om, gelijk de laatst geciteerde briefschrijver blijkbaar veronderstelt, de patiënt mijn persoonlijke visie op te dringen en dit tot stelregel bij de klinische oefeningen op het tandheelkundig instituut te hebben verheven. Het zou inderdaad van weinig psychologisch inzicht en aanvoelingsvermogen getuigen een tandeloze apodictisch te willen rehabiliteren met een gebitsfront waarvan het aspect in het geheel niet beantwoordt aan hetgeen hij of zij zich daarvan voorstelt. Maar wel mag het als een ongeschreven taak van de tandarts worden beschouwd dat hij de patiënt een juist begrip tracht bij te brengen van

de voorwaarden voor een harmonisch gecreëerde camouflage, waarin alle elementen voor een tegenovergesteld effect vermeden zijn. Gegeven de hardnekkige aprioristische opvatting dat „kleine” en „witte” tanden synoniem zijn met „mooi” zal men goed doen te streven naar een compromis dat voor de tandarts, die zich niet wil schamen voor zijn prothetische werkzaamheid, nog aanvaardbaar is en de patiënt bevredigt. Daarvoor is het echter nodig de patiënt te bekeren van zijn droombeeld dat gebitsverminking en derzelve camouflage het souvereine middel zou zijn tot een verjeugdigd uiterlijk dat ook voortaan tegen de tijd stand zal houden. Voorts van de illusie dat beïnvloeding van één van de veelheid van factoren, die tezamen het leeftijdstype bepalen, in staat zou stellen om aan het uiterlijk de schijn te verlenen van een voorbije levensperiode zonder dat daarmee het evenwicht wordt verstoord en die naïeve poging, i.c. het kunstgebit niet aanstonds als mislukt, om niet te zeggen stumperig, bewust of onbewust wordt doorzien.

Een niet bij het leeftijdstype aangepaste tandkeuze zal zich in de toekomst nog opvallender manifesteren omdat de tint van de natuurlijke tanden aangepast blijft bij de veranderende complexie, hetgeen uiteraard met kunsttanden niet het geval is. Dit betekent dat de reeds bestaande tegenstelling in de loop der jaren nog sterker naar voren komt. Daarom reeds verdient het aanbeveling om geen tint te kiezen, die als te jeugdig contrasteert met die van het gelaat en daardoor als blikvanger de aandacht vestigt op de tanden en de „vals”heid ervan meteen suggereert. Gelijk reeds werd opgemerkt moet ons streven erop gericht zijn deze gedachtenassociatie bij de beschouwer te voorkomen. Daarvoor is nodig de natuurlijke contrastwerking, die van het gebit uitgaat, niet te overdrijven.

Ten aanzien van de natuurgetrouwe effectwerking van het vertoon van tandvlees bij het lachen maakt coll. DEENIK zich, naar het mij voorkomt, schuldig aan het hanteren van ongeëigend vergelijkingsmateriaal door uit te gaan van wat pin up girls in dat opzicht de beschouwer hebben aan te bieden als (vermeend) voorbeeld. In de eerste plaats verkeren deze jonge dames, afgezien van hun persoonlijke bekoorlijkheden, in de bloeiperiode met als fysionomisch kenmerk een levendige gelaatsexpressie als gevolg van optimale werking der mimische spieren en mitsdien ook maximale ontbloting van het gebit tijdens het spreken en vooral lachen. Dat daarbij ook de gingiva (en vooral de papillen) zichtbaar worden, waardoor de vorm der tanden wordt geaccentueerd, draagt bij tot het esthetisch effect voor zover men niet te maken heeft met wanverhoudingen als gevolg van een gebitsanomalie (dekbeet, protrusie).

Wat de tandarts tot taak heeft is *niet* het nabootsen van het gebit uit de periode van de jeugd bij een tandeloze die dit bloeitijdperk reeds lang achter de rug heeft, min of meer op retour is en daarvan de sporen in zijn of haar uiterlijk met zich mee draagt. Een van de kenmerken, en de tandeloosheid bevordert het, is een verminderde levendigheid van de mimische spierwerking, hetgeen betekent dat o.a. de verticale beweeglijkheid van de bovenlip vermindert. Dit openbaart zich o.a. in een geringer vertoon van het tandvlees bij het lachen. Ook wordt de bovenlip door vermindering van de vezelelasticiteit langer, d.w.z. de lipspleet

wordt iets benedenwaarts verplaatst *). Men kan het ook aldus formuleren: vertoon van tandvlees is wel een kenmerk van de jeugd maar niet van de gevorderde leeftijd.

Uit dien hoofde doet dit bij een prothesedragers even „anachronistisch” aan als een te jeugdige tandkleur. Dit wil ook weer niet zeggen dat alle „tandvlees” boven de hoge lachlijn moet worden gehouden, integendeel. Een natuurgelijkend gemodelleerde smalle tandvleeszoom met bijbehorende papillen kan veel bijdragen tot de camouflerende werking van een prothese. Het komt echter op de juiste verhouding aan en dat moet geval voor geval beoordeeld worden. Het is een algemeen erkende waarneming dat van platte vlakken en rechte lijnen een eentonige werking uitgaat en dit kan juist door het reliëf van een goed gemodelleerde tandvleeszoom voorkomen worden. De tandtechnische laboratoria beschikken alleszins over krachten die de kunst van een natuurgelijkende modelering machtig zijn.

Dat de tandeloze een, zoals coll. DEENIK het noemt: gezond gebit als camouflage verlangt, behoeft niet in botsing te komen met onze principes mits deze „gezondheid” niet symboliseert een gebitstoestand uit een levensfase die voor de patiënt volmaakt verleden tijd is geworden. Dit mag wellicht ietwat cynisch klinken, maar een mens kan nu eenmaal niet jong blijven of de schijn daarvan krampachtig pogen in stand te houden en nog wel door middel van... een prothese. (Niet zo heel weinigen ontleen aan deze vaak moeilijk te verwerken ervaring er in een latere periode het psychische materiaal aan voor een volledig kunstgebit en een complete neurose). Hoogstens jaagt men een illusie na, die door de opvallende disharmonie op het eerste gezicht wordt verstoord. Hoe „gezonder” het gebit eruit ziet, dat betekent hoe gaver en gelijkmatiger het aspect, des te meer doet het te mooi aan om waar d.w.z. echt te zijn. Hier kan men met tintverschillen in de premolaarstreek die onwaarschijnlijk aandoende égaliteit verbreken zonder in „pathologische” effecten verstrikt te raken.

In tegenstelling met de inzender ben ik van mening dat de tandarts, die met algemene regels, aan de natuur ontleend, rekening houdt om een gebitsvermindering zo goed mogelijk aan het oog te onttrekken, het initiatief in eigen hand dient te houden om de daarvoor vatbare patiënt een juist begrip bij te brengen voor een natuurlijke effectwerking van de voor hem of haar te vervaardigen prothese. Uiteraard moet men nimmer iemand voor een voldongen feit plaatsen door de patiënt niet te betrekken in de verschillende stadia van bewerking. Met name geldt zulks bij het passen omdat dan nog rekening gehouden kan worden met de opmerkingen waartoe de patiënte of de haar vergezellende persoon wordt uitgenodigd. Maar dit behoeft nog niet te betekenen dat de tandarts erkent dat de patiënt, zoals een der brieven schrijvers het stelt, altijd gelijk heeft en hij er zich willoos mee vereenzelvigd. Deze weg van de allerminste weerstand moge voor velen – en vaak om weinig respectabele redenen – aantrekkelijkheid bezitten

*) MING-CHU CHANG: Die relative Lage der Inzisallinie zur Rima oris. Schweiz. Mon.f. Zhk. 1941.

maar tot prothetische bevrediging kan hij niet leiden. De bedrijvigheid op het gebied der tandvervanging zoals die in haar zichtbare resultaten zich aan het oog voordoet, beter gezegd: opdringt, is nog niet van zodanig gehalte dat de tandheelkunst op die activiteit prat kan gaan.

In welke mate bepaalde kunststandfabrikaten beter of minder goed beantwoorden aan de eis van natuurgelijkenis zal wel altijd een kwestie van persoonlijke voorkeur blijven. De huidige vacuum-gebakken tanden vertonen naar mijn smaak een geïdealiseerd voorkomen dat ook al weer niet steeds harmonieert met de veroudering van het „milieu” waarin zij dienst moeten doen. Wel kan gezegd worden dat zij het bij een sterke „make up” om die reden wel goed doen.

Tot besluit nog een enkel woord over de toegepaste „diastemen”. Hoe „echt” de moderne kunststand er ook mag uitzien, de optische werking van het amorf porselein en van het kristallijne glazuur rondom de tandbeenkern verschilt. Vandaar dat een aaneengesloten kunststandenfront een ander aspect vertoont dan het natuurlijke gebit. Wil men de menigvuldigheid in de eenheid als esthetisch fenomeen zichtbaar doen blijven, dan doet men goed de individualiteit der gebitselementen ook op grotere afstand dan die van een nabije bestudering in de handspiegel tot haar recht te doen komen. Dit gelukt door het bewaren van een zekere tussenruimte, variërende van een fractie van een millimeter tot een paar, geheel afhankelijk van het effect van een zekere gebitspreiding dat men beoogt om in harmonie te blijven met de mate van veroudering van het gelaat, het zichtbare turgorverlies van de huid, rimpelvorming, verwerking en wat dies meer zij. De wijze van opstelling dient derhalve met zorg te worden aangepast aan het geval. Dat studenten de dosering niet gemakkelijk weten te treffen leert de ervaring aan de hand van de betreffende klinische resultaten, waarbij maar al te gemakkelijk over het doel blijkt heengeschoten. Daarmee is het principe echter niet veroordeeld en het moet aan de persoonlijke opvatting worden overgelaten welk gebruik men ervan wil maken. Dat ik niet alleen sta in de erkenning van de objectieve waarde, kan blijken uit de publicaties van FRUSH en FISHER *).

Intussen is deze beschouwing ietwat verwijderd geraakt van de toepassing van shortliptanden als aanleiding tot een onverbloemde en door de betoogtrant echt niet onamusant gechargeerde kritiek **) van onze ietwat geprikkelde prothesedraagster. Dat op elk gebied der volledige tandprothese, waar het de camouflage betreft, over de smaak niet alleen vruchteloos maar zelfs stimulerend kan worden getwist is bij deze gelegenheid wederom gebleken.

P. H. BUISMAN

*) J. P. FRUSH and R. D. FISHER: How Dentogenics Interprets the Personality Factor. The Journal of Prosthetic Dentistry 1956.

**) Een der correspondenten achtte deze ongecensureerde publicatie beneden de waardigheid van het Tijdschrift. De bijdrage was ontleend aan en „uit de praktijk” en die is niet altijd plechtstatig. Zou ons prestige daar niet tegen bestand zijn?